

Role neziskových organizací ve společnosti

Koncepce funkcí neziskových organizací v odborné literatuře podle autora

Funkce/Autor	Salamon Sokolowski Frič	James Rose-Ackerman	Wolpert	Land	Frumkin	Kramer	Kendall	Salamon Hems
Služby/Servisní funkce/Poskytování služeb	x	x	x	x	x	x	x	x
Expresivní (a vůdcovská) role/Role strážce hodnot/ Dobrovolnictví/Reprezentativní funkce	x	x			x	x	x	x
Filantropie			x	x				
Charita			x	x				
Zlepšovací a advokační funkce					x	x	x	x
Role vizionářská a role průkopníka ve službách/Inovační funkce						x	x	x
Budování komunity (a demokratizace)/Pospolitost/ Budování sociálního kapitálu				x			x	x
Sociální podnikání					x			

Příklady z jiných světů

- Service organization: <https://napocatku.cz/>
- Advokacie, přímá akce: <https://www.youtube.com/watch?v=AZupVCunexU>
- Sport: <https://www.youtube.com/watch?v=XjAC8HNcdiA&list=PLnZT6fcF1KjzkDQZr3Hzb3rfzm3eUUwGW>

Servisní funkce

Kendall (2003: 92) uvádí, že servisní funkce znamená zajišťování *„produkce ve sférách ekonomické aktivity, v nichž selhává trh i stát“*, zčásti kvůli inherentním vlastnostem veřejných statků a zčásti kvůli nedostatku důvěry, ale také proto, že *„někteří jednotlivci v nouzi nejsou schopni za službu zaplatit“*.

Salamon et al. podobně tvrdí, že služby poskytované NO jsou díky svým veřejným či kolektivním vlastnostem *„dostupné všem bez ohledu na to, zda za ně bylo zapláceno nebo zda jejich konzumenti mají prostředky na zaplacení anebo proto, že vyžadují určitý prvek důvěry“* (Salamon et al. 2000: 5).

Servisní funkce

Ne všechny služby poskytované NO jsou však kolektivně konzumovatelné, nerivalitní a nevylučitelné (Kendall/ Knapp 2000: 108).

Jenkins (1987: 297) konstatuje, že poskytování služeb „*vytváří dělitelné neboli individuální užitky*“, k nimž patří individuální hmotné statky (např. *jídlo, čisté injekční stříkačky*) i individuální nehmotné statky (*poradenství, jazykové kursy pro imigranty*).

Důležitým znakem servisní funkce je fakt, že „*poskytování služby není podmíněno realizovanou změnou politiky*“. Servisní funkce je tak „*analyticky odlišná od advokační funkce*“ (Jenkins 1987: 297).

Advokační funkce (funkce prosazování zájmů)

Úzké pojetí: „*progresivní síly prosazující osvícenou a humánní sociální politiku*“ (Kramer 1981: 212) nebo úkol „*chránit práva a prosazovat zájmy specifických skupin – např. tělesně postižených, seniorů, dětí a žen*“ (Salamon/Anheier 1996: 16)

Obecnější přístup: „*každá činnost, která má za cíl změnu (veřejné) politiky nebo zajištění kolektivního statku*“ (Jenkins 1987: 297)

Advokační funkce (funkce prosazování zájmů)

Advokační funkce zahrnuje veškeré aktivity, které „prosazují změny politiky nebo společenských podmínek“, „slouží jako prostředník mezi individuálním občanem a širším politickým děním, ... uvádějí skupinové požadavky do širšího veřejného povědomí a ... požadují politické nebo širší společenské změny, nejen jménem příslušníků vlastní skupiny ale i jménem celé veřejnosti“ (Salamon et al. 2000: 6).

Expresivní funkce/Funkce strážce hodnot/ Reprezentační funkce

Ještě širší koncept než prosazování zájmů, protože „*kromě politických a společenských zájmů, občanský sektor také plní širší expresivní funkci tím, že poskytuje nástroje k vyjádření velkého množství nejrůznějších pocitů a impulsů – uměleckých, duchovních, kulturních, etnických, sociálních a volnočasových*“ (Salamon et al. 2004: 23)

Na rozdíl od advokační funkce expresivní funkce nezahrnuje jen aktivity směřující k politické změně, ale také ty, které „*nabízejí prostředky k vyjádření kulturních, duchovních, profesních nebo politických hodnot, zájmů a názorů*“ (Salamon et al. 2004: 24).

Expresivní funkce/Funkce strážce hodnot/ Reprezentační funkce/Zájmová funkce

Kramer zdůrazňuje v oblasti vyjadřování identity a zájmů roli „*strážce hodnot*“ (value guardian role), přičemž podle něj NO mají za úkol „*chránit individuální a společenské hodnoty, podporovat občanskou angažovanost a rozvíjet vůdcovství*“ (Kramer 1981: 9 a 193 ff)

Průsečíkem různých názorů různých autorů je podle Donoghue (2004: 4) definice, podle níž expresivní funkce zahrnuje aktivity zaměřené na „*vyjádření určitých postojů, tradic, kultur a subkultur*“ zainteresovanými jednotlivci, kteří se zapojují do práce formální nebo neformální skupiny nebo takovou skupinu sami vytvářejí.

Charitativní funkce

Charitativní organizace „přesunují zdroje od šťastnějších jedinců k potřebným“, přičemž se míra přesunu dá odhadovat podle rozdílů v příjmech dárců a příjemců (Wolpert 2001: 131)

Všechny aktivity vedoucí k redistribuci zdrojů, především finančních zdrojů, směrem od skupin, které jsou bohatší, k ostatním.

Filantropická funkce

Tuto funkci nacházíme jen u dvou již zmíněných autorů, Wolperta a Landa. Podle nich filantropické aktivity mají za cíl „*zřízení a rozvoj institucí, jako jsou např. nemocnice, university, muzea a komunitní sociální kapitál*“ (Wolpert 2001: 131) a jsou zpravidla uskutečňovány nadacemi. Řečeno obecněji, *všechny aktivity zaměřené na založení a provozování neziskových organizací*, jsou součástí filantropické funkce.

Inovační funkce

NO „*prošlapávají cestu*“ vedoucí k přijetí inovovaného produktu buď státem nebo jinými NO (Kramer 1981: 173ff)

NO fungují jako „*průkopníci v určitých oblastech, identifikují zanedbávaná témata a přitahují k nim pozornost, objevují či vytvářejí nové přístupy k problémům a obecně řečeno slouží jako zdroje inovací při řešení společenských problémů*“ Salamon et al. (2006: 6)

Kendall a Knapp (2000: 113) rozlišují tři různé druhy inovací:

- produktovou inovaci
- procesní inovaci
- organizační inovaci

Budování komunity/Pospolitost/Sociální kapitál

Sjednocujícím prvkem různých definic této funkce je koncept *navazování kontaktů*, budování vazeb a sjednocování, který Smith také označuje jako „*integrační roli*“ (viz Salamon et al. 2000: 7). Jinak je však diskuse v odborné literatuře značně nepřehledná, pod hlavičku budování komunity je různými autory zahrnováno množství dalších funkcí

Budování komunity/Pospolitost/Sociální kapitál

Mnoho autorů zastává názor, že aktivní účast občanů v práci místních organizací rozvíjí sociální interakci a přispívá k *posilování důvěry a pocitu vzájemnosti*, což vede k vytvoření živé, zdravé, fungující „obce“ či „komunity“ (Donoghue 2004: 8; Salamon et al. 2000: 7).

Budování komunity může znamenat jak budování *místní* (lokální, geografické) komunity, tak vznik *zájmové komunity* (komunity budované na základě sdíleného zájmu) (Donoghue 2004: 8).

Budování komunity/Pospolitost/Sociální kapitál

Kendall se domnívá, že účast na práci NO „může přispívat k *osobnostnímu rozvoji*, zlepšovat společenské vztahy, dávat lidem *pocit kontroly nad vlastním životem* a tím přispívat ke zdravějšímu životu společnosti“ (Kendall 2003: 113).

Budování komunity/Pospolitost/Sociální kapitál

Svazující sociální kapitál odkazuje na vztahy mezi podobnými lidmi, „stejně smýšlejícími jednotlivci“ (Land 2001: 73).

K budování svazujícího sociálního kapitálu dochází, když jednotlivci participují na činnosti NO a integrují se v ní na základě *vzájemné důvěry a sdílených hodnot*.

Účast v aktivitách NO jim „přináší uspokojení ze sounáležitosti, začlenění a členských práv“ (Donoghue 2004: 5). Činnost NO přispívá k budování svazujícího kapitálu, pokud svým členům nabízí „*přijetí a družnost*“ nebo když z ní členové „*získávají společenskou podporu*“ (Land 2001: 72ff) pro svůj osobní rozvoj.

Přemostující sociální kapitál odkazuje na vztahy mezi lidmi, kteří jsou odlišní, nebo mezi odlišnými skupinami/komunitami. Jedná se o „slabá pouta“ (Granovetter 1973, 1982), která existují mezi „vzdálenými známými, kteří se pohybují v odlišných kruzích“ (Putnam 2000: 22ff).

Při navazování těchto slabých pout se účastníci potýkají s odlišností, nedůvěrou, nebo dokonce nechutí. Činnost NO přispívá k budování přemostujícího sociálního kapitálu, pokud vede ke *komunikaci a spolupráci nestejně smýšlejících nebo nerovně postavených jednotlivců a skupin* anebo k *integraci marginalizovaných jednotlivců a skupin do společnosti*.

Úkol (malý, opravdu)

Najděte během 10 minut jednoho českého zástupce od každého druhu:

- Servisní organizace
- Advokační organizace
- Zájmová organizace